

15 november 2024

#79 Hoe dierenartsen miljoenen gezonde biggen moesten doden tijdens de varkenspest – Kees Scheepens en Rudolf Raymakers

Meer info en luisteren op:

<https://studioplantaardig.nl/Podcast/79-hoe-dieren-artsen-miljoenen-gezonde-biggen-moesten-doden-tijdens-de-varkenspest-kees-scheepens-en-rudolf-ray-makers/>

00:00:22 KEES SCHEEPENS

Kijk, hier hebben biggetjes gelopen, zie je dat?

00:00:24 ESTHER MOLENWIJK

Je ziet het aan die kleine...

00:00:29 KEES SCHEEPENS

Aan die voetafdrukjes.

00:00:31 ESTHER MOLENWIJK

En hoe kunnen die hier dan komen?

00:00:33 KEES SCHEEPENS

Omdat we de poort gewoon open hebben. En die lopen uiteindelijk toch weer terug naar moeders.

00:00:39 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Dit is Kees Scheepens. Hij is 22ste generatie boer en dierenarts. We lopen door het dicht beboste pad op weg naar de varkensweide achter zijn boerderij. Het is een onwerkelijke gedachte dat biggetjes hier gewoon los rondrennen. Iets verderop komen we bij het stukje land waar de moederzeug staat.

00:00:58 KEES SCHEEPENS

Hé moedertje, dat zijn jouw biggetjes hè? Jij hebt ze niet goed opgevoed. Ja, ja, ja.

00:01:07 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Zijn boerderij lijkt in geen enkel opzicht op de varkenshouders die we kennen. De 45 zeugen van het zeldzame ras Berkshire en van het ras Swiss Large White leven buiten en hebben elk een eigen stuk wei met een rond loodsje erop waar ze hun biggetjes krijgen.

00:01:24 KEES SCHEEPENS

Ja, ik noem dit gewoon een camping. Voor een varken is dit gewoon heerlijk. Kijk, daar ligt moeders met haar biggetjes erbij. Hier in deze hut, we lopen er even naartoe, daar ligt een zeug...

00:01:35 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Maar ik ben hier omdat Kees een bijzonder verhaal te vertellen heeft. Het verhaal van de varkenspest. Hij heeft deze namelijk als dierenarts van dichtbij meegeemaakt. Wanneer we terugkomen van de varkens gaan we zitten aan de stevige houten tafel in zijn oude boerderij.

00:01:53 KEES SCHEEPENS

Ik ben nu 38 jaar dierenarts en ik ben al veertig jaar helemaal gek van het varken.

00:02:04 ESTHER MOLENWIJK

Waarom eigenlijk? Wat is er zo leuk aan een varkentje?

00:02:07 KEES SCHEEPENS

Je hebt net met mij in de velden gelopen waar de varkens buiten leven. Het zijn gewoon fascinerende dieren, intelligente dieren, vrolijke dieren, nieuwsgierige dieren, grappige dieren. Ze geven je een fijn gevoel, een happy gevoel.

00:02:26 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Kees heeft in die 38 jaar de varkensbedrijven enorm zien groeien.

00:02:31 KEES SCHEEPENS

Toentertijd was een bedrijf met driehonderd zeugen al heel wat. Nu zijn ze er bijna niet meer. Ik denk dat nu het gemiddeld aantal zeugen op een bedrijf rond de 750 ligt.

00:02:46 ESTHER MOLENWIJK

En dat zijn dan de zeugen en die krijgen dan ook allemaal nog...

00:02:49 KEES SCHEEPENS

Allemaal nog biggetjes.

00:02:50 ESTHER MOLENWIJK

Rond de vijftien, twintig biggetjes. Twee à drie keer per jaar geloof ik.

00:02:54 KEES SCHEEPENS

Bij die intensieve bedrijven 2,45 keer per jaar.

00:02:59 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Kees had plezier in zijn werk als veearts.

00:03:02 KEES SCHEEPENS

Eigenlijk ging hartstikke goed. Super blij.

00:03:05 ESTHER MOLENWIJK

En toen werd het, wat was het, 3 februari 1997?

00:03:08 KEES SCHEEPENS

Ja, 3 februari 1997.

studio PLANTAARDIG

00:03:10 ESTHER MOLENWIJK

Wat gebeurde er toen?

00:03:12 KEES SCHEEPENS

Toen kwam ik terug uit Amerika samen met een van mijn grootste klanten, die nog steeds varkensboer is. En die had aan mij gevraagd van, kun je mij eens laten zien hoe dat in Amerika varkens gehouden worden? Nou, dat heb ik hem laten zien. En volgens mij was hij erg onder de indruk. En in die tijd waren er nog geen appjes. Er was enkel een Nokia'tje met sms. Nou, hij belandde op Schiphol en hij zette zijn mobiel aan en boem, boem, boem. Er waren wel twintig, dertig sms-berichten. Zoals deze.

00:03:54 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Want 3 februari 1997 was de dag dat minister Jozias van Aartsen aankondigde dat er varkenspest in Nederland was geconstateerd. Ook Rudolf Raymakers kan zich die dag nog goed herinneren.

00:04:08 RUDOLF RAYMAKERS

Ik was hier in de praktijk. Ja, dat weet ik nog als de dag van gisteren. Dan schrik je wel.

00:04:16 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Ook hij was destijds veearts en hij was net aangetreden als voorzitter van de vakgroep Varkens van de KNMVD, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.

00:04:27 RUDOLF RAYMAKERS

Dus ik ben echt, tussen haakjes, met mijn neus in de boter gevallen. Want dat was wel een hele heftige tijd.

00:04:35 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Gek genoeg zag hij het niet aankomen.

00:04:39 RUDOLF RAYMAKERS

Nee, nou ik zag dat niet aankomen, nee. En dat was ook wel een beetje, denk ik, de algemene sfeer toen. Dat zat niet zo in onze gedachten meer. Wij kwamen uit een tijd dat er gevaccineerd werd tegen varkenspest. En dat was een heel goed vaccin. Het klassieke varkenspestvaccin. Er was één keer een varken een injectie gegeven en hij kreeg nooit meer varkenspest. Dus vroeger, eigenlijk voordat er in de EEG [Europese Economische Gemeenschap, de voorloper van de Europese Unie, red.] besloten is om een non-vaccinatiebeleid in te voeren, werd daar tegen gevaccineerd en dat werkte gewoon hartstikke goed.

00:05:20 ESTHER MOLENWIJK

Wanneer is dat non-vaccinatiebeleid ingevoerd?

00:05:22 RUDOLF RAYMAKERS

Dat is in de tachtiger jaren gekomen. Dat is eigenlijk gekomen toen Engeland en Denemarken bij de Europese Gemeenschap kwamen. En Engeland had, zo noemen ze het dan, splendid isolation, op hun eiland. Die vaccineerden niet. Denemarken had een grens met Duitsland en verder was dat zee. Die vaccineerden ook niet veel, dus die konden zich makkelijk buiten houden. Maar ik denk dat het toch een overschatting was dat Nederland, dat eigenlijk een heel druk bezet land met dieren is en waar ook veel handel is. Dat daar toen voor gekozen is, toen was dat misschien niet zo'n hele handige keuze.

00:06:08 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Er was dus een vaccin en dat werkte goed. Waarom besloten we dan om daarmee te stoppen?

00:06:14 RUDOLF RAYMAKERS

Dat heeft met kosten te maken. Uiteindelijk is er berekend door landbouweconomen dat als je niet vaccineert, dat dat uiteindelijk een positieve balans oplevert ten opzichte van niet vaccineren.

00:06:25 ESTHER MOLENWIJK

Maar dan bedoelt u gewoon de kosten van het vaccineren zelf?

00:06:28 RUDOLF RAYMAKERS

Ja, maar goed, er komen ook handelsbeperkingen bij, et cetera. En vaccinaties werpen ook handelsbelemmeringen op. En die zijn dan kleiner.

00:06:37 ESTHER MOLENWIJK

Ja, dat is misschien goed om uit te leggen. Dus er zijn bepaalde landen die geen vlees willen importeren van varkens die gevaccineerd zijn. Zeg ik dat goed?

00:06:46 RUDOLF RAYMAKERS

Maar ook koeien.

00:06:47 ESTHER MOLENWIJK

Ja, ja.

00:06:49 RUDOLF RAYMAKERS

Ook kippen.

00:06:51 ESTHER MOLENWIJK

En vindt u dat terecht? Is er iets mis met dat vlees dat gevaccineerd is?

00:06:55 RUDOLF RAYMAKERS

Nee, dat is niet mis, maar dat is een politieke keuze geweest om daar zo mee om te gaan.

00:07:01 ESTHER MOLENWIJK

Ik ben toch benieuwd, er moet toch inhoudelijk een reden zijn waarom die landen zeggen: wij willen geen gevaccineerd vlees?

studio PLANTAARDIG

00:07:07 RUDOLF RAYMAKERS

Ik kan het wel een beetje uitleggen. Als jij een dier vaccineert, dan knijgt hij antistoffen. En als jij in vlees gaat zoeken, dan kun je die antistoffen ook vinden. Dus een land dat vlees importeert en die vinden varkenspest-antistoffen of mond-en-klauwzeer-antistoffen... Die zeggen: oh, daar zit misschien ook virus, want waar rook is, is vuur. En dan willen wij dat vlees niet. En dat is ook wel begrijpelijk.

00:07:33 ESTHER MOLENWIJK

Ja, die denken dat die antistoffen voortkomen uit het feit dat dat dier ziek is geweest.

00:07:36 RUDOLF RAYMAKERS

Ja, want dat kon je toen niet onderscheiden. Het is wel zo dat er technieken zijn, tegenwoordig om... Dat noemen ze dan DIVA-vaccins. Dus je kunt een dier vaccineren. En dan kun je hem onderscheiden tussen een gevaccineerd en een geïnfecteerd dier. En dan kun je zeggen dat die antistoffen zijn die alleen van vaccinatie komen. Dus wij dachten ook in die tijd dat dat een grote vlucht zou nemen. Maar dat is dus niet gebeurd.

00:08:07 ESTHER MOLENWIJK

En waarom zou dat zijn?

00:08:10 RUDOLF RAYMAKERS

Nederland is een handelsland. En wij hebben heel veel export, maar heel veel andere landen hebben vooral import. En die zijn erop gericht om hun eigen productie te beschermen. En die willen de producten van Nederland graag buiten houden.

00:08:27 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Kortom, Nederland exporteert haar vlees vooral. En de landen die ons vlees afnemen, zitten niet zo te wachten op gevaccineerd vlees. Of ze gebruiken het als een excuus om hun eigen markt te beschermen tegen import van ons. Hoe dan ook, Nederland kan niet zonder export.

00:08:45 RUDOLF RAYMAKERS

Een land als bijvoorbeeld Duitsland, die heel veel importeert, heeft daar veel minder belang. Want die hebben een hele grote interne markt. Dus als er iets misgaat, kunnen die heel goed hun eigen producten nog wel opeten. Maar dat kunnen wij niet.

00:08:58 ESTHER MOLENWIJK

Wij zitten dan met veel te veel vlees op zo'n moment.

00:09:01 RUDOLF RAYMAKERS

Veel te veel. Kunnen wij nooit verwerken.

00:09:03 ESTHER MOLENWIJK

Dus de dieren niet vaccineren leek gunstig.

00:09:08 RUDOLF RAYMAKERS

Als het goed gaat, is dat gunstig, maar als er een ziekte uitbreekt, dan is dat niet gunstig. En we hebben verschillende ziektes geweest en dat was niet gunstig, zal ik je vertellen.

00:09:18 ESTHER MOLENWIJK

Achteraf, zegt u, hadden we de non-vaccinatie...

00:09:20 RUDOLF RAYMAKERS

Achteraf was ik er ook niet blij mee, maar er zat wel een beetje opportunisme in die keuze. Denk ik.

00:09:33 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Terug naar die uitbraak in februari 1997. Want er werd een kritieke fout gemaakt, zegt Kees.

00:09:40 KEES SCHEEPENS

Dat er nog in ieder geval één nacht, misschien zelfs wel twee nachten, nog heel veel diertransporten in dat gebied zijn geweest. In Venhorst, Boekel, die hoek van Nederland. Terwijl men al wist dat er varkenspest was.

00:09:55 ESTHER MOLENWIJK

Ja, dus men ging op het laatste moment proberen zijn dieren nog naar de slag te brengen.

00:09:58 KEES SCHEEPENS

Ja, dieren wegbrengen. Want je weet dan, wanneer een varkenspest uitbreekt, dat er vervoersverboden gaan komen. Dus oh, even nog gauw de stal leegmaken, want als we dat nu niet doen, dan zitten we zometeen met de varkens tot aan het dak in de stal.

00:10:13 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

En de vele dieren die de boeren nog lieten vervoeren, hebben bijgedragen aan de snelle verspreiding van de varkenspest.

00:10:20 RUDOLF RAYMAKERS

Je hoorde: hier was varkenspest en de dag erna hoorde je: daar is varkenspest. Het leek wel een soort veenbrandje die overal ineens begon te roken. Toen bleek dus dat die varkenspest al flink verspreid was. Toen is er natuurlijk meteen een groot alarm gegaan. Toen was het op een gegeven moment verboden om varkens te transporteren.

00:10:43 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

En de veeartsen, waaronder Kees, moesten op varkenshouders gaan controleren of er dieren besmet waren.

00:10:49 KEES SCHEEPENS

Dus dan liep je met je thermometer achter biggetjes

studio PLANTAARDIG

aan. En dan moest je, ik geloof 20 biggetemperaturen. Nou ja, als je de thermometer in een biggetje zijn anus kunt stoppen, dan weet je al dat dat biggetje niet helemaal lekker is.

00:11:06 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

En de verspreiding bleek groot. Kees ziet meteen wat een enorme consequenties dit gaat hebben. En hij waarschuwt de minister om alsnog te gaan vaccineren.

00:11:18 KEES SCHEEPENS

In het begin van die varkenspest heb ik het initiatief genomen voor een brief naar de minister van Landbouw om aan te geven dat er op dat moment al bij een grote farmaceut in Boxmeer een vaccin op de plank lag wat effectief, veilig en herkenbaar antistoffen produceerde die te onderscheiden waren van antistoffen van een veldvirus, van het vieze virus. Ja. Die brief heb ik geschreven, die werd mede ondertekend door Rudolf Raymakers, de voorzitter toen van de groep Geneeskunde van het Varken, van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diengeneeskunde. Maar die brief heb ik verstuurd en mijn dochter was toen negen jaar oud en die zei toen al tegen mij van: goh pap...

00:12:11 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

Ik zie dat hij het hier opeens even moeilijk heeft.

00:12:15 KEES SCHEEPENS

Sorry. Goh pap, wat denk je dat de effect van die brief zal zijn? Ik zeg nou Anne, ik denk niet veel, maar ik doe het wel. En die brief had dus ook geen effect. Die brief was, er is nooit eens een antwoord op gekomen. En waarom doet het je zoveel? Omdat we daarmee de verkeerde afslag genomen hebben.

00:12:39 ESTHER MOLENWIJK

Omdat we toen hadden kunnen vaccineren, zeg je?

00:12:41 KEES SCHEEPENS

Ja, we hadden toen kunnen vaccineren. De minister van Landbouw had toen de mogelijkheid om dat effectieve, veilige en discriminatievaccin, dat zijn de drie woorden die er bij dat vaccin horen, voor varkensmest in te zetten. Dat heeft hij niet gedaan. Waarom heeft hij het niet gedaan? Vanwege de verkeerde redenen. Want voor dierwelzijn was het de beste geweest. Voor duurzaamheid was het de beste geweest. Want we hebben uiteindelijk toch door het ruimen strategie te kiezen. We hebben elf miljoen varkens doodgemaakt, waar geen grammetje van is opgegeten door mensen, maar allemaal vermalen is tot diervoer. Hadden we die varkenspest sneller en beter onder controle kunnen krijgen.

00:13:25 ESTHER MOLENWIJK

En jij hebt daar echt je best voor gedaan om dat op dat moment te doen?

00:13:28 KEES SCHEEPENS

Ik heb het geprobeerd. Onnozel zou iedereen zeggen die al wat langer meeloopt. Het kan wel zijn dat het onnozel is, maar in ieder geval heb ik het geprobeerd.

00:13:40 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)

De minister legde het advies om te vaccineren dus naast zich neer. Dag in dag uit werden er op de besmette bedrijven en op de bedrijven in de directe omgeving daarvan dieren geruimd. Ik vraag aan Rudolf Raymakers hoe dat ging.

00:13:55 RUDOLF RAYMAKERS

Ja, dat zijn natuurlijk grootschalige operaties met echt dieren doden. En die worden dan allemaal afgevoerd naar een destructor.

00:14:08 ESTHER MOLENWIJK

En hoe werden ze gedood?

00:14:10 RUDOLF RAYMAKERS

Daar waren wij niet bij. Dat deed meestal toentertijd de RVV.

00:14:16 ESTHER MOLENWIJK

Dat is nu de NVWA?

00:14:18 RUDOLF RAYMAKERS

Ja, die hadden er gewoon apparatuur voor.

00:14:22 ESTHER MOLENWIJK

En toch zou u kunnen uitleggen hoe dat gaat?

00:14:24 RUDOLF RAYMAKERS

Ja, je kunt dat doen met stroom en met een... Je kunt het doen met een halfsnede, met een injectie, je kunt het op heel veel manieren doen.

00:14:40 ESTHER MOLENWIJK

En hoe werd dat daar toen gedaan?

00:14:42 RUDOLF RAYMAKERS

Welke manier werd dat gebruikt? Ik ben toen bij die ruiming niet geweest.

00:14:46 ESTHER MOLENWIJK

U weet het eigenlijk niet?

00:14:47 RUDOLF RAYMAKERS

Nou, dat weet ik wel. Als je zo'n zeug naar buiten haalt, dan moet hij bedwemd worden, echt dood.

00:14:56 ESTHER MOLENWIJK

En bedwemd is met CO2?

00:14:57 RUDOLF RAYMAKERS

studio PLANTAARDIG

Nee, bedwemd is met een schot in zijn hoofd... en een steek in zijn hals of met een enorm grote stroomstoot.

00:15:08 ESTHER MOLENWIJK
Dus dier per dier werd dat gedaan?

00:15:10 RUDOLF RAYMAKERS
Ja, dier per dier werd dat gedaan.

00:15:14 ESTHER MOLENWIJK
U bent dierenarts. Kunt u omschrijven hoe dat is voor zo'n dier?

00:15:22 RUDOLF RAYMAKERS
Nou, kijk, dieren hebben natuurlijk... Het is heel moeilijk om dat in te schatten, maar die dieren hebben toch wel in de gaten dat er iets aan de hand is. Dus die dieren uit hun hokken halen, naar buiten brengen, door zo'n installatie waar ze gedood worden brengen, dat is natuurlijk wel een dingetje. Dat gaat met stress gepaard.

00:15:48 ESTHER MOLENWIJK
Ja?

00:15:49 RUDOLF RAYMAKERS
Ja, zeker.

00:15:51 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Ondertussen ontsond er ook in de stallen waar geen besmettingen waren een probleem, zo vertelt Kees.

00:15:56 KEES SCHEEPENS
Varkens groeien door, dus die stallen raakten vol, voller, volst. Er werden uitbouwjes aan die stallen gemaakt, er werden uitbouwjes aan de uitbouwjes gemaakt en er werden ook nog eens uitbouwjes aan de uitbouwjes aan de uitbouwjes gemaakt. En toen dus alles vol zat, kreeg toentertijd minister van Aartsen het idee om het grote overbevolkingsprobleem van varkens op die geblokkeerde bedrijven te stoppen. En ik denk dat wij als dierenartsen misschien zelf ook nog wel gezegd hebben. Want als je nou eens gewoon stopt met insemineren, dus dat heet dan later een 'fokverbod'.

00:16:41 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Een fokverbod, ik pauzeer hem hier even, want dit is belangrijk om bij stil te staan. In de eerste vier maanden van de varkenspest gingen boeren nog gewoon door met het insemineren van hun zeugen. Honderduizenden zeugen werden zwanger gemaakt, terwijl de varkenspest om zich heen greep. Uiteindelijk kwam op 2 juni dan dat fokverbod.

00:17:02 KEES SCHEEPENS
En dat duurt drie maanden, drie weken en drie dagen, want dat is de draagtijd van de zeug. Tot die tijd moeten er eigenlijk biggen geëuthaniseerd worden, want dan

hebben we bij Rendac, dat is de verwerker van al die dode varkens, hebben we minder aanvoer van zware vleesvarkens die honderd kilo geslacht wegen. Maar dan heb je biggetjes van 1,5 of van twee kilo. Dus dan kunnen we veel meer dieren verwerken en kunnen we dus veel efficiënter zijn in het bestrijden van die varkenspest.

00:17:33 ESTHER MOLENWIJK
Maar even dat ik het snap, gingen dit nou ook gewoon aan boerderijen waar geen besmetting gold?

00:17:38 KEES SCHEEPENS
Daar gold geen besmetting mee. Die waren ook niet verdacht. Dat waren gewoon bedrijven in die beschermingszones.

00:17:46 ESTHER MOLENWIJK
Dus het enige probleem op zo'n boerderij was eigenlijk dat die varkens niet vervoerd mochten worden. En daarom groeide zo'n boerderij uit zijn voegen. En toen zei de overheid, met ook advies van dierenartsen: dan kunnen we beter die jonge biggen doodmaken.

00:17:49 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
En zo moesten dierenartsen dus gezonde biggen gaan doden. En dat deden ze met een zogenaamde intracardiale injectie.

00:18:12 KEES SCHEEPENS
Intracardiale wil je gewoon zeggen, een naald in het hart. En ik pak nu jouw pen. En die naald was ongeveer zo lang als deze pen. En die pen ging in het hart van het biggetje. Als het biggetje tussen de drie en de zeventien dagen oud was. Met T61. Een druppel was soms wel genoeg om dat biggetje te doden.

00:18:33 ESTHER MOLENWIJK
En hoe lang duurt dat?

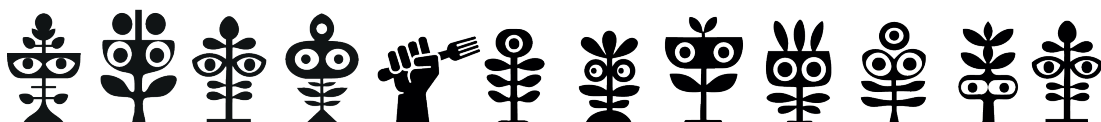
00:18:34 KEES SCHEEPENS
Meteen. Vrijwel meteen. Het is secondenwerk.

00:18:39 ESTHER MOLENWIJK
Hoe groot is zo'n biggetje dan?

00:18:42 KEES SCHEEPENS
Tussen drie en zeventien dagen. Dus dat is twee, drie, vier kilo max.

00:18:47 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Om de situatie nog absurder te maken, werden de dierenartsen gecontroleerd door een militair.

00:18:54 KEES SCHEEPENS
En naast je stond een militair om te controleren of je niet reeds dode biggetjes ook in het vat gooide.

studio PLANTAARDIG

00:32:41 ESTHER MOLENWIJK
En dat betekent?

00:32:43 KEES SCHEEPENS
Dat betekent dus ook, op het moment dat jij dus vindt, puur vanuit wetenschap geredeneerd, dat een vaccinatie tegen een ziekte beter is als het cullen, het ruimen, dan moet je daar ook voor gaan staan en dan moet je dat ook uitspreken en daar je handelen misschien ook naar richten.

00:33:07 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Zelf is hij door deze gebeurtenis ook anders naar het varken gaan kijken.

00:33:12 KEES SCHEEPENS
Ja, je moet dan toch beseffen dat ook een varken een levend wezen is. Met een ziel, vind ik. Daar mogen mensen ook anders over denken. Die je niet... als dierenarts moet je niet gezonde dieren gaan doden.

00:33:31 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Kees wil nog wel een paar jaar werken, maar soms houdt hij zijn hart vast.

00:33:35 KEES SCHEEPENS
Ik hoop niet... ik hoop echt niet. Dat ik nu, in die laatste jaren dat ik nog aan het werk ben, dat er nog een keer Afrikaanse varkenspest ofzo voorbij komt. Daar moet ik niet aan denken. Moet ik echt niet aan denken.

00:33:53 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Dat brengt ons naar het hier en nu. Hebben we iets geleerd van de varkenspest?

00:33:59 ARJAN STEGEMAN
Ik denk dat op dit moment de situatie eigenlijk veel beter is dan twintig, 25 jaar geleden. Gaan de massale stralruimingen inmiddels anders?

00:34:10 MARIEN GERRITZEN
Het is nooit in het belang van het dier dat hij gedood wordt.

00:34:13 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
En belangrijker nog doen we er alles aan om ze te voorkomen?

00:34:17 ARJAN STEGEMAN

Wat betreft de dierhouderij zie ik geen enkele beweging om de oorzaken van het opkomen van nieuwe infectieziekten vanuit dieren te verminderen.

00:34:31 ESTHER MOLENWIJK (VOICE-OVER)
Dat en meer hoor je in deel twee van dit tweeluik. Ik ga in gesprek met Marien Gerritzen, onderzoeker op het gebied van het doden van dieren, met epidemioloog Anjan Stegeman en met hoogleraar vergelijkende pathologie Thijs Kuiken. Je vindt de uitzending vanaf 29 november in je podcast-app. Wendy Hoenkamp deed de research voor deze uitzending en Marlon van der Pas zorgde voor het mixen en masteren van de audio. En vele donateurs maakten deze podcast weer mogelijk. Steun je ons ook? Ga dan naar studioplantaardig.nl en de rest wijst zich vanzelf. Dank je en tot de volgende!

VOLG STUDIO PLANTAARDIG OP JOUW FAVORIETE PODCAST PLAYER